

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੁਆਰਾ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਨਣ

(27 ਅਕਤੂਬਰ 1670 ਤੋਂ 9 ਜੂਨ 1716 ਈ.) ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਚੱਪੜ-ਚਿੜੀ ਦੇ ਰਣਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹਰਾ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਖਵਾਏ।

ਚੱਪੜ-ਚਿੜੀ

ਉਰਫ

ਛੱਪੜ-ਚਿੜੀ ਰਣਭੂਮੀ ਦਾ ਅੱਖੀ ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ
ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਆਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਰੱਖਣ

(300) ਤੀਜੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਭ ਅਵਸਰ ਤੇ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ !!!

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਕ੍ਰਾਂਤਿਕਾਰੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਚੈਰਿਟੇਬਲ ਟ੍ਰਸਟ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਲੇਖਕ-ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ Ph. : (0172-2696891), 09988160484

Download free

ਭੂਮਿਕਾ

ਸੰਨ 1708 ਈ: ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਰਾਸਟਰ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਨੰਦੇੜ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਤੱਟ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਮਾਧੋਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਨਾਮ ਦੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਵਿਅੰਗ ਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਕੇ ਗਫਲਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਗਾ ਕੇ ਲੋਹ-ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸੈਨਾ-ਨਾਇਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਦੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਅਖਵਾਉਣ ਲੱਗਾ ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਬਣ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਂ ਸਨ। ਹੁਕਮ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਹੈ, ਤੁਰੰਤ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ (ਬੰਦੇ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਸਹਿਤ ਵੱਡੀ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਮਾਣਾ ਖੇਤਰ ਜਿੱਤਿਆ ਫਿਰ ਸਢੌਰਾ ਆਦਿ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਹਿਸਾਬ (ਚੁਕਾਉਣ) ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪਿੰਡ ਚੱਪੜ-ਚਿੜੀ (ਨੇੜੇ ਖਰੜ) ਦੇ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਇਸ ਯੁੱਧ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਨਣ ਪੜ੍ਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਸੈਨਾ ਆਪਣੇ ਇਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਝੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਖਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਜੋ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਖਬਰ ਨੇ ਕਿ "ਸਿੰਘ ਸਰਹੰਦ ਵੱਲ ਵੱਧਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ

ਦੇ ਨਵਾਬ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋਲ ਆਪਣੀਆਂ ਸੈਨਿਕ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵੀ ਸਨ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਖਿਜਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਦੋ ਭਤੀਜੇ ਖਾਨ ਵਲੀ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਬਖਸ਼ ਵੀ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਅਸਤਰ-ਸਸ਼ਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੋਹਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਆਹਮਣਾ-ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਇਆ। ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੇ ਪਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਪਲੜਾ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦਲ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਚੜਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਖਿਜਰ ਖਾਨ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ ਹੀ ਵਧਦੇ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਏਨੀਆਂ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਕਿ ਹੱਥੋ-ਹੱਥ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੀ। ਖਿਜਰ ਖਾਨ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਲਲਕਾਰਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਕੀ ਪਠਾਣ, ਖਿਜਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਡਿੱਗਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉਸਦੇ ਭਤੀਜੇ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਹਨੰਮ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਭੱਜ ਉਠੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਦਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ। (ਇਹ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਉਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ)

ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੇ ਸੈਨਾਨਾਇਕ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਭਵ ਸਾਧਨ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਫੌਜ ਮੰਗਵਾਈ। ਨਵੀਂ ਭਰਤੀ ਖੋਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ, ਮਿੱਤਰ ਰਾਜਵਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਹਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾ ਕੇ ਗਾਜੀਆਂ ਦੇ ਝੁਰਮਟ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਉਸਨੇ ਗੋਲਾ-ਬਾਰੂਦ ਨਾਲ ਗੋਦਾਮ ਭਰ ਲਏ। ਅਣਗਿਣਤ ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਗਏ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲੜਾਕਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਗੰਡਾਮੱਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸੈਨਿਕ ਦੇ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛਲ-ਕਪਟ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਹੋ ਕੇ ਉਥੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ (ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ) ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਯੋਜਨਾ ਇਸ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਉਸਦਾ (ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ) ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਪਾਤਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਠੀਕ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਰਮ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਭੱਜ ਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਦੱਸੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਆਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਯੋਜਨਾ-ਬੱਧ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਤਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਝੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਸਤਰ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਤਮ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸੈਨਾ ਭਰਤੀ ਅਭਿਆਨ ਚਲਾਇਆ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੁੰਬਕੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨਾਇਕ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਦਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਲੈ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਵੱਲ ਵਧਣ ਲੱਗੇ। ਇਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗੀ। ਇਸ ਮੰਗ ਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਪੱਖ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਛਲ-ਕਪਟ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ

ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ (ਕਦੇ ਨਹੀਂ) ਸ਼ਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਧੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਗਤੀਹੀਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ।

ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਬਨੂੜ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਆਹਮਣਾ-ਸਾਹਮਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਰੋਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਮਾਝੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਥੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਉਥੇ ਉਹ ਇੱਕ ਭਰਾ ਅਤੇ ਦੋ ਭਤੀਜੇ ਮਰਵਾ ਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਿਆ।

ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਬਨੂੜ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨੂੜ ਇਲਾਕਾ ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦਲ ਨੂੰ ਅਸਤਰ-ਸ਼ਸਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਹੁਣ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਆ ਰਹੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਦਾ ਬਨੂੜ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜੋ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।

"ਚੱਪੜ ਚਿੜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯੁੱਧ"

ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਨੂੜ ਕੋਲ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਰਹੰਦ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਚੱਪੜਚਿੜੀ ਵੱਲ ਵੱਧਣ ਲੱਗਾ। ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਮੋਰਚਾ ਬੰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਠ, ਫਿਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਪਚੀ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ (ਪਿਆਦੇ), ਅੰਤ ਵਿਚ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ, ਗਾਜੀ ਜਹਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਂਦੇ

ਹੋਏ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸੀ। ਸਰਹੰਦ ਨਗਰ ਤੋਂ ਚਪੜਚਿੜੀ ਲਗਭਗ 20 ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ।

ਇਧਰ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸੈਨਾਨਾਇਕ ਜਥੇਦਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਗਠਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਹਾਇਕ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਲਵਾ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਉਪ-ਸੈਨਾਨਾਇਕ ਬਣਾਇਆ। ਮਾਝੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਮੋਰਚਾ ਬੰਦੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਨਿਕ ਟੁਕੜੀ (ਪਲਟਨ) ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੰਕਟ-ਕਾਲੀਨ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਤ ਰੱਖ ਲਈ ਅਤੇ ਖੁਦ (ਆਪ) ਇੱਕ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਦੂਰਬੀਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖ ਕੇ ਠੀਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਛੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਪਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਤੋਪਚੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼, ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨਾ ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਵਾਨ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਗੰਡਾ ਮਲ ਦੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਜਵਾਨ ਸਨ।

ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨਾਅਰਾ-ਏ-ਤਕਬੀਰ-ਅੱਲਾ ਹੂੰ ਅਕਬਰ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਤੇ ਟੁੱਟ ਪਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ "ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਤੋਪਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਅਗਲੀ ਲਾਈਨ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦਲ-ਖਾਲਸਾ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੈਨਾ ਦੀ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਈ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਪਚੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਗੋਲਾ-ਬਾਰੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਤੋਪਚੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਤਦ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਉਹੀ ਸਥਿਤੀ ਰੱਖ

ਕੇ ਹਾਥੀਆਂ ਉਤੇ ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਵਰਸਾਏ, ਇਸ ਨਾਲ ਹਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਈ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਵੜਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ? ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਲ ਰਹੀ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਜੁਆਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਸਿਰਫ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਜਿੱਤ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਜਦ ਕਿ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਜਿੱਤ ਜਾਂ ਸਹੀਦੀ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲੱਗੇ। ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਵੇਖਦਿਆਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਉਂ ਮਾਰੋ-ਮਾਰੇ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜ਼ਖਮੀ ਜਵਾਨ ਪਾਣੀ-ਪਾਣੀ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੇ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਤਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ - ਜਿਵੇਂ ਦੁਪਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਜਹਾਦੀਆਂ ਦਾ ਦਮ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਧੌਖਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਜੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਿਸਕਣ ਲੱਗੇ। ਦਲ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਪਿਛੇ ਹਟਣਾ ਨਹੀਂ ਤਦ ਗੱਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਗੰਡਾ ਮਲ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜਨ ਲੱਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਸੈਨਿਕ ਵੀ ਗਰਮੀ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾ ਸਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਿਛੇ ਹੱਟਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਗਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਵਾਛਾਂ ਖਿਲ ਉਠੀਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਭੇਜੀ, "ਗੰਡਾਮਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਹਾਂਪਨਾਹ।" ਇਸ ਤੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਠਹਾਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਹੁਣ ਮਰਦੂਦ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕੁਮਕ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਸ ਵੇਖਣਾ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ ਬਾਕੀ ਫੌਜ ਵੀ ਸੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਉ, ਇਨਸ਼ਾ-ਅੱਲਾ ਜਿੱਤ ਸਾਡੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਕਟ ਕਾਲੀਨ ਸਾਥੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ, ਗੰਡਾਮਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦਾਰੀ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, "ਪਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ ਖੈਰ - ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਤਾਜ਼ਾ ਦਮ ਸੰਕਟ ਕੁਮਕ ਲੈ ਕੇ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦਾ ਸਥਾਨ ਲਉ।" ਗੰਡਾਮਲ ਭੱਜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਾ ਗਿਆ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੁਰੰਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ

ਪਿਛੇ ਹਟਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੁਬਾਰਾ ਘਮਸਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਆਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਦਮ ਫੌਜ ਨੇ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਦਾ ਪਾਸਾ ਹੀ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘ ਦੁਬਾਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਯੁੱਧ ਲੜਦਿਆਂ ਦੁਪਹਿਰ ਢਲਣ ਲੱਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਮੁਗਲ ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਹਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਰਹੰਦ ਤਾਂ ਜਾਵੇਗਾ ਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਮੌਤ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਦਾਅ ਵੀ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਾਅ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਚਲੋ ਗਾਜੀਓ ਅੱਗੇ ਵਧੋ ਅਤੇ ਕਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਮੰਡਰਾ ਰਹੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੇ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਉ। ਇਸ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭੜਕ ਉਠਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਪ ਸੈਨਾ ਨਾਇਕ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਆਪ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੰਕਟ ਕਾਲੀਨ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਜ਼ੋਰ ਆ ਗਿਆ। ਦੁਬਾਰਾ ਘਮਸਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਵਿਚ ਇੱਕ ਘੱਟਾ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਪ ਨਾਇਕ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਯੁੱਧ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਖੀਰੀ ਦਾਅ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸੈਨਿਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੁੱਬਮ-ਗੁੱਬੀ ਹੋ ਕੇ ਜੇਤੂ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਉਹ ਬਾਣ ਕਢਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣ ਆਤਮ-ਬਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਦੇਖਦਿਆਂ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਭੱਜਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਅਤੇ ਖਵਾਜਾ ਅਲੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਭੱਜਣ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਭਲਾ

ਸਮਝ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਸਰਹੰਦ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸੈਨਿਕ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਤ-ਰਿਵਾਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਿੱਤ 12 ਮਈ 1710 ਨੂੰ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਲ ਦੀ ਕੁਲ ਸੰਖਿਆ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸੀ। ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿਚ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਲਗਭਗ ਇਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫੌਜ ਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਜੀ ਵਧੇਰੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਯੁੱਧ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ 45 ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਪਾਂ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ।

ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਸੈਨਿਕ ਜਿਹੜੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਏ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਜਥੇਦਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਾਲਸੇ-ਦਲ ਦਾ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਆਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਏ।

1. ਕੋਈ ਵੀ ਸੈਨਿਕ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।
2. ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਕੇਵਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ।
3. ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਵਨ (ਇਮਾਰਤ) ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ। ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਸੁਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਪਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

14 ਮਈ ਨੂੰ ਦਲ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨਾਲ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦਾ ਬੇਟਾ

ਸਮੰਦ ਖਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਲੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਗਰ ਦੇ ਕਈ ਅਮੀਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਭੱਜਣ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਹੀ ਹੁਣ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਨਗਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਲ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਰਹੰਦ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਭੱਜ ਦੌੜ ਮੱਚ ਗਈ ਸੀ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਦਾਖਣ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝੜਪ ਕਰਨੀ ਪਈ ਬਸ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਸਾਫ਼ ਸੀ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵਜੀਦ ਖਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਤੇ ਉਲਟੀ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੰਛੀ ਨੌਂਚਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬਚੀ ਖੁਚੀ ਸੈਨਾ ਲਾਚਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ ਉਹ ਕਰਦੇ ਵੀ ਕੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਹਥਿਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਗੋਲੇ ਦਾਗੇ। ਘੰਟੇ ਭਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਦਾਖਣ ਹੋਣ ਲਈ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਿਕਾ ਨਾਲ ਹੱਥੋਂ ਪਾਈ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਅੜੇ ਸੋ ਝੜੇ, ਸ਼ਰਨ ਪੜੇ ਸੋ ਨਰੇ" ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਗਲ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸੈਨਾ ਨਾਇਕ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਤ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਗਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰਾਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣਗੇ ਜੋ ਕਿ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਦਮ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ। ਉਹ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਤਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਰਕ ਭਰਪੂਰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੋਈ ਉਚਿਤ ਸਥਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਆਕੀ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨਾ ਹੈ। ਤਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ

ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਖਲਿਸਗੜ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ । ਸਰਹੰਦ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਬੈਲ-ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਦ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਗੜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਲੋਹਗੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਅਗਲੇ ਯੁੱਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ।

ਅਨੁਵਾਦਕ : ਸਤਬੀਰ ਕੌਰ

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕ

ਲੇਖਕ-ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਸਮਾਪਤ

निम्नलिखित वेबसाइट में दस गुरुजनों का सम्पूर्ण जीवन वृत्तांत विस्तृत रूप में अवश्य देखें तथा पढ़ें।

www.sikhworld.info
or
www.sikhhistory.in

E-mail : **info@sikhworld.info**
&
jasbirsikhworldinfo@gmail.com

ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਬ ਸਾਈਟ ਵਿੱਚ ਦਸ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਬਿਊਰਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ।

-ਇਸ ਵੇਬ ਸਾਈਟ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ

ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਿੱਖ ਸੰਗ੍ਰਹਾਲਯ (Museum) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾ ਕਰਮ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਦ੍ਰਸ਼ਾਂਆਉਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਹਨ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਟਿਪਣੀਆਂ (ਫੁਟਨੋਟ) ਜੋਕਿ ਘਟਨਾਂ ਕਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹਨ।

ਨੋਟ :- ਇਹ ਕਮ ਬੰਚਿਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਣ ਸਕਣ। ਮੈਂਨੂੰ ਉਮਿਦ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਯੁਵਕ ਇਸ ਵਿਧਿ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਧਿ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਗਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਗਲ ਫੁਟ ਨੋਟ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਠਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪੜਨ ਲਈ ਇੱਛਾ ਜਾਗਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤੁਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸਤਾਰਵੀਂ, ਅਠਾਹਰਵੀਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਫੁਟ ਨੋਟ ਸਹਿਤ ਵੇਖੋਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਮਾਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਚਿਤਰ ਅਤੇ ਬੁਧੀ ਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਚਿਤਰ ਅਤੇ ਟਿਪਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕੋਗੇ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਸਿੱਖ ਮਿਅਉਜਿਯਮ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਿਲੀਕ ਕਰੋਜੀ।

ਨੋਟ:-

1. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਬਾਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵੰਡ ਸਕਦਾ ਹੈ।
2. ਯਦਿ ਕੋਈ ਇਸੇ ਪੁਨ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਨਾ ਚਾਹੇ ਤੋ ਕਹ ਨਿ:ਸ਼ੁਲਕ ਕਟਕਾ ਸਕਤਾ ਹੈ।

Download free